

ปัญหาการป้องกัน อาชญากรรมข้ามชาติ ที่เกี่ยวข้อกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

• ธีรัช ลิ้มปญายะ¹

โดยปกติแล้ว เมื่อกล่าวถึงอาชญากรรมคนทั่วไปมักจะนึกถึงอาชญากรรม
ที่เกี่ยวข้อกับร่างกายและทรัพย์สิน เช่น ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์
ทำร้ายร่างกาย ฉ้อโกง บุกรุก ปลอมเอกสาร ฯลฯ ซึ่งเป็นอาชญากรรมทั่วๆ ไป

แต่อย่างไรก็ตามในโลกที่เปลี่ยนแปลงไป
อย่างรวดเร็วทั้งด้านการคมนาคมและการติดต่อ
สื่อสาร ทำให้กลุ่มอาชญากรเองได้พัฒนารูปแบบ
ใหม่ๆ ของประเภทอาชญากรรม ไม่ว่าจะเป็น การ
ก่อการร้ายการค้ามนุษย์การลักลอบขนถ่ายคนผ่าน
ทางช่องทางต่างๆ การขโมยข้อมูลทางไซเบอร์ เช่น
ข้อมูลทางการเงินข้อมูลส่วนบุคคล การค้าขายสิ่ง
ผิดกฎหมายผ่านทางโลกไซเบอร์ การลักลอบขนถ่าย
สินค้าผิดกฎหมายข้ามชาติ เช่น ยาเสพติด สัตว์ป่า
และพืชป่า อาวุธร้ายแรงต่างๆ ขยะอิเล็กทรอนิกส์
และสารพิษ กลายเป็นเรื่องที่เราได้เห็นได้ตามข่าวสาร

ประจำวัน การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม
ที่มีลักษณะข้ามชาติกลายเป็นปัญหาใหญ่สำหรับ
ภาครัฐทั่วโลกที่ต้องไล่ตามการพัฒนารูปแบบใหม่ๆ
ของอาชญากรรมที่ปราศจากกฎเกณฑ์เหล่านี้
เนื่องจากอาชญากรรมรูปแบบนี้อาจสร้างผลกระทบ
และความเสียหายต่อความน่าเชื่อถือ ความมั่นคง
เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศใน
วงกว้าง

องค์การสหประชาชาติและประเทศ
สมาชิกได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหา
จึงได้ร่วมกันจัดทำอนุสัญญาสหประชาชาติ

¹ อัยการประจำสำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานต่างประเทศ สำนักงานอัยการสูงสุด,
นิติศาสตร์บัณฑิต (นบ.) (เกียรตินิยมอันดับสอง) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เนติบัณฑิตไทย (นบท.), LL.M., University of Pennsylvania, LL.M.,
New York University, LL.M., Georgetown University (ทุนรัฐบาลตามความต้องการของสำนักงานอัยการสูงสุด)

ว่าด้วยการต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติขึ้น ซึ่งประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในภาคีสมาชิกของอนุสัญญาดังกล่าว โดยอนุสัญญาฯ มีวัตถุประสงค์ที่จะป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมขององค์กรอาชญากรรมข้ามชาติและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในเรื่องทางอาญา เพื่อให้รัฐภาคีสามารถปราบปรามอาชญากรรมรูปแบบใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยผลของการเป็นรัฐภาคีที่ลงนามและให้สัตยาบันอนุสัญญาฯ แล้วนั้น ทำให้ประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 ขึ้น เพื่อใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติ

จากรูปแบบอาชญากรรมใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น และจากสถิติต่างๆ ที่ปรากฏพบว่า ประเทศไทยก็ประสบปัญหาในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมที่มีลักษณะข้ามชาติไม่น้อยไปกว่าชาติอื่นๆ เนื่องจากลักษณะทางภูมิศาสตร์และสิ่งอำนวยความสะดวกของประเทศที่อาจเอื้อประโยชน์ทางด้าน การติดต่อสื่อสารและการคมนาคมให้กับอาชญากรในการใช้ประเทศไทยเป็นทั้งต้นทาง ทางผ่าน และปลายทางของการก่ออาชญากรรม โดยจะเห็นได้จากข้อมูลสถิติที่ปรากฏอยู่ทั่วไป เช่น การค้ำมนุษย์ การค้ายาเสพติด การค้าสัตว์ป่า การค้าไม้ที่มีมูลค่าและการก่อการร้าย เป็นต้น

แล้วอาชญากรรมข้ามชาตินั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยได้อย่างไร หากพิจารณาถึงอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปนั้น อาจจะนึกถึงการก่อมลพิษ ไม่ว่าจะเป็นทางน้ำ

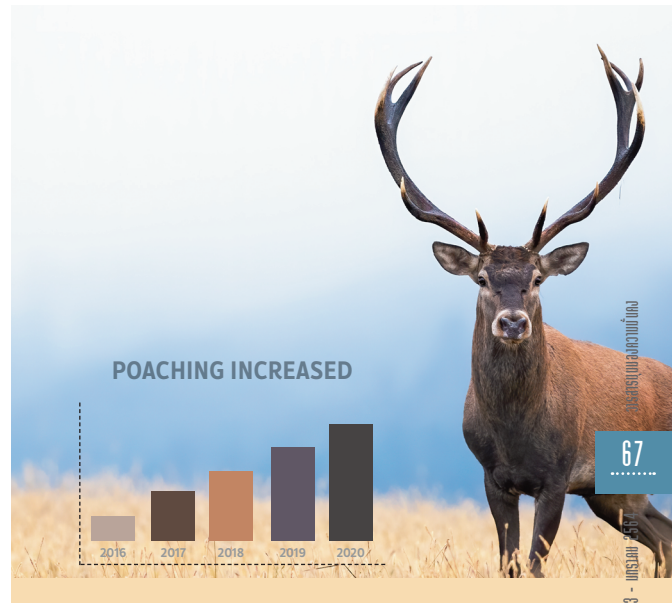
ทางอากาศ การตัดไม้ทำลายป่า และการลักลอบล่าสัตว์ แต่ที่จริงแล้วในปัจจุบัน อาชญากรรมข้ามชาติได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอย่างเจียบๆ แต่มีนัยสำคัญในปัจจุบันอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏให้เห็นได้ชัดในประเทศไทยนั้นมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การลักลอบค้าสัตว์ หรือซากสัตว์คุ้มครอง สัตว์สงวน เช่น เสือ ลิ่น นอแรด เกล็ดลิ่น งาช้าง เป็นต้น หรือการลักลอบค้าไม้มีมูลค่าสูง เช่น ไม้พะยูน ไม้สัก ซึ่งอย่างที่กล่าวไปแล้วข้างต้น ประเทศไทยนั้นถูกใช้เป็นที่ตั้งทาง ทางผ่าน และปลายทางของการก่ออาชญากรรมหรือแม้แต่การลักลอบขนขยะอันตราย ขยะอิเล็กทรอนิกส์ มาทิ้งในประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก โดยเหตุผลดังกล่าวหากรัฐละเลยในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมเหล่านั้น ผลกระทบที่เห็นโดยตรงคือรัฐจะสูญเสียทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ผลกระทบทางอ้อมอาจมีได้หลายประการ เช่น สูญเสียความเชื่อมั่นในทางระหว่างประเทศ อาจส่งผลต่อการลงทุน หรือแม้กระทั่งถูกลงโทษโดยผลของการเป็นภาคีอนุสัญญาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น อาจถูกห้ามทำการค้า ถูกตรวจสอบทางการเงิน ถูกขึ้นภาษีในสินค้าบางประเภท เป็นต้น

จากรายงานหลายฉบับพบว่า เส้นทาบในการลักลอบขนส่งหรือค้าขายนั้น กลุ่มอาชญากร มักจะใช้เส้นทาบเกี่ยวกับการลักลอบค้ายาเสพติด ลักลอบค้าอาวุธ ทำให้ตั้งเป็นข้อสังเกตได้ว่ากลุ่มอาชญากรข้ามชาตินั้น อาจจะเป็นกลุ่มองค์กรเดียวกันหรือมีความเกี่ยวข้องกัน และนอกจากนั้นอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวข้อกับอาชญากรรมที่เกี่ยวข้อกับสิ่งแวดล้อมข้ามต้นนั้นเป็นอาชญากรรมที่มีลอบทุนต่ำ แต่รายได้สูง เนื่องจากแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้วและนำมาสร้างรายได้ที่ผิดกฎหมายได้ง่าย โดยอาชญากรรมที่เกี่ยวข้อกับสัตว์ป่า พืชป่า ได้ถูกจัดเป็นแหล่งสร้างรายได้มากเป็นอันดับที่ 4 ให้กับองค์กรอาชญากรรม ซึ่งรายได้เหล่านั้นก็ถูกนำไปใช้ในการสนับสนุนการก่อการร้ายข้ามชาติเช่นกัน

แต่อย่างไรก็ตามอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมนั้น ลำดับความสำคัญในการแก้ไขปัญหา การป้องกันและปราบปรามที่ภาครัฐมีให้อาจจะมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับปัญหาอาชญากรรมด้านอื่นๆ เนื่องจากอาชญากรรมประเภทนี้อาจจะไกลต่อชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในลักษณะนี้อาจจะถูกมองข้ามและยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

ในปัจจุบันนั้นปัญหาและความท้าทายในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้นมีมากมายหลายประการ แต่มีบางประการที่มีความสำคัญ เช่น

ประการแรก การบังคับใช้กฎหมายไม่มีประสิทธิภาพ แม้ประเทศไทยจะมีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 มาร่วม 7 ปีแล้ว ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ถูกร่างไว้อย่างดีพร้อมกับเครื่องมือใหม่ๆ ที่จะช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถทำงานได้สะดวกและมีประสิทธิภาพ เช่น

การดักฟังโทรศัพท์ (wire trapping) การปฏิบัติการอำพราง (undercover) การเคลื่อนย้ายภายใต้การควบคุม (control delivery) เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามจากสถิติการดำเนินคดีที่ผ่านมากลับพบว่า การดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำความผิดโดยใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นฐานมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ทั้งนี้ ที่ลักษณะการกระทำความผิดที่มีลักษณะข้ามชาตินั้นมีจำนวนมาก ซึ่งข้อท้าทายนี้อาจจะเกิดได้หลายปัจจัย ซึ่งจะกล่าวในลำดับถัดไป

ประการถัดมา กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมบางประเภทมีโทษทางอาญาที่ขึ้นสูงไม่เกิน 4 ปี ทำให้

ไม่สามารถนำ พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ พ.ศ. 2556 มาใช้ได้ เนื่องจาก พ.ร.บ. ดังกล่าวนั้น ตามมาตรา 5(2) ผู้กระทำความผิดฐานองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติต้องสบคบกันตั้งแต่สองคนขึ้นไปเพื่อกระทำความผิดร้ายแรงอันเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งความผิดร้ายแรงนั้น ตามมาตรา 3 หมายความว่า ความผิดอาญาที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุกขั้นสูงตั้งแต่สี่ปีขึ้นไป ตัวอย่างที่เห็นได้ เช่น ในกรณีการลักลอบนำขยะอิเล็กทรอนิกส์หรือขยะอันตรายมาทิ้งในประเทศไทย จากต่างประเทศ อาจได้รับเพียงข้อหา ตาม พ.ร.บ. ศุลกากร ฐานนำเข้าโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือผิดตาม พ.ร.บ. วัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 มีวัตถุอันตรายไว้ในความครอบครอง หรือ เคลื่อนย้าย วัตถุอันตรายโดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งผู้ต้องหามักจะเป็นผู้ควบคุมโกดังที่ขยะถูกลักลอบเอาเข้ามาเก็บ (ทิ้ง) ไว้ และมีโทษเพียงเล็กน้อย จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือ 2 ปี เท่านั้น ทำให้เจ้าหน้าที่ไม่สามารถนำ พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ มาใช้ได้ หรือในกรณีก่อนปี พ.ศ. 2562 การดำเนินคดีในฐานนำเข้าและส่งออกสัตว์ป่าคุ้มครองหรือสัตว์ป่าควบคุม รวมทั้งซากสัตว์ป่า ตาม พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2557 สามารถลงโทษจำคุกได้สูงสุดไม่เกิน 4 ปี ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายไม่สามารถนำ พ.ร.บ. ป้องกันและปราบปรามการมีส่วนร่วมในองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ มาปรับใช้ได้แม้จะเข้าองค์ประกอบความผิดในส่วนอื่นๆ แต่หลังจากมีการแก้ไข พ.ร.บ. สงวน

และคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ให้ความผิดฐานดังกล่าวเป็นโทษสูงสุดจำคุกไม่เกิน 10 ปี ก็ช่วยให้เจ้าหน้าที่สามารถนำความผิดฐานองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติมาใช้ประกอบได้เพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดให้หนักขึ้น

ประการสุดท้าย ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเอง ความท้าทายในด้านนี้มีมิติที่กว้างขวาง แต่หากพิจารณาโดยตีกรอบของปัญหาลงมา จะเห็นประเด็นสำคัญหลายประเด็น ซึ่งเป็นความท้าทายของรัฐในการแก้ไขปัญหา เช่น เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายขาดความรู้ความเข้าใจในกฎหมายที่ตนต้องรับผิดชอบ ซึ่งอาจเกิดจากตัวเจ้าหน้าที่เองที่ไม่ใส่ใจในการพัฒนาปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยกับกฎหมายในปัจจุบัน หรืออาจเกิดจากระบบที่ไม่เอื้ออำนวยในการสร้างผู้เชี่ยวชาญในกฎหมายด้านนั้นๆ โดยเฉพาะ เช่น เจ้าหน้าที่ที่ต้องโยกย้ายตามวาระ ทำให้ไม่สามารถเข้าใจกฎหมายฉบับนั้นได้ดีพอ หรือการทำงานที่แยกส่วนกันระหว่างหน่วยงาน ไม่มีความเชื่อมั่นระหว่างหน่วยงานทำให้การประสานงานระหว่างหน่วยงาน หรือความร่วมมือระหว่างประเทศ ไม่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

Electronic waste (E-Waste)

หรือในกรณีที่หน่วยงานนั้นๆ มีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ ทำให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ปริมาณคดีในต่างจังหวัดมีเป็นจำนวนมากเมื่อเทียบกับจำนวนพนักงานสอบสวนในสถานีตำรวจภูธรนั้นๆ หากคดีหนึ่งสามารถแจ้งข้อหาธรรมดาได้พร้อมกับข้อหาองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ แต่เนื่องจากข้อหาองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติมีความซับซ้อนและยุ่งยาก พนักงานสอบสวนท่านนั้นก็อาจเลือกเพียงข้อหาธรรมดาต่อผู้ต้องหา เมื่อเสนอสำนวนมายังพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบในพื้นที่ พนักงานอัยการเองก็อาจมีปริมาณที่ต้องรับผิดชอบมากจนมองข้ามข้อหาองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติไป ทำให้ไม่สามารถนำกลุ่มผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษได้เช่นกัน

แต่ในกรณีที่จะเป็นปัญหาที่สุดคือการทุจริตของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในคดีสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอาชญากรรมข้ามชาตินั้น มักจะมีผลประโยชน์จำนวนมากเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ เช่น มูลค่าของซากสัตว์ได้แก่นอแรด งาช้าง เป็นต้น ที่มีมูลค่าสูงมาก หากเจ้าหน้าที่ไม่สุจริตก็จะเป็นช่องทางหาผลประโยชน์จำนวนมากและสร้างผลกระทบในหลายด้านต่อประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มความเสียหายต่ออาชญากรรมที่ร้ายแรงขึ้น ผลกระทบด้านความเชื่อมั่นของรัฐบาลซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจตามมา ในอดีตที่ผ่านมามีหลายๆ กรณีที่มีการกระทำความผิดอย่างออกอูกของข้าราชการเอง เนื่องจากผลประโยชน์ที่จะได้นั้นมีจำนวนมากทำให้ระดับความยับยั้งชั่งใจ (deterrence) ของผู้กระทำความผิดลดลง เช่น การลักลอบขนนอแรดผ่านเข้ามาในสนามบินสุวรรณภูมิ โดยข้าราชการระดับสูง และมีการเสนอจะให้

ผลประโยชน์กับเจ้าหน้าที่เมื่อถูกจับได้ หรือ กรณีงาช้างหรือขนแรดหายไปจากการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ที่มีการยึดถือไว้ เป็นของกลาง หรือ ขยะอิเล็กทรอนิกส์ สามารถผ่านเข้ามายังโกดังเก็บของได้โดยไม่ถูกตรวจสอบ เป็นต้น กรณีเหล่านี้เกิดจากการทุจริตของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจซึ่งเป็นการทำความเสียหายที่สำคัญอย่างยิ่ง

แต่อย่างไรก็ตามสภาพปัญหาดังกล่าวนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาดังกล่าว เช่น สำนักงานอัยการสูงสุดพยายามที่จะจัดอบรมให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ความเข้าใจใน พ.ร.บ. ฉบับนี้อย่างต่อเนื่อง กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ได้ทำการแก้ไขเพิ่มเติม พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 โดยมีประเด็นหนึ่งคือการเพิ่มโทษให้หนักขึ้นทำให้การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นหรือสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้จัดทำศูนย์ปราบปรามคนร้ายข้ามชาติและเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายสำนักงานตำรวจแห่งชาติเพื่อปราบปรามคนร้ายข้ามชาติและรวบรวมข้อมูลสถิติที่เกี่ยวข้อง โดยในส่วนของ การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องหน่วยงานที่รับผิดชอบต้องดำเนินการต่อไปในอนาคตเพื่อให้การป้องกันและปราบปรามมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในส่วนของ การทุจริตของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจนั้น สิ่งที่เป็นไปได้ที่สุดที่รัฐทำได้ คือ ต้องมีการดำเนินคดีทางกฎหมายอย่างเด็ดขาดกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และ ติดตามริบทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ผู้ทุจริต เพื่อให้ความตั้งใจในการกระทำทุจริตลดลง

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมข้ามชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดลอมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั้น จำเป็นที่รัฐจะต้องให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหา และพัฒนากฎหมายให้ทันสมัยกับการพัฒนาอย่างไม่มีกฎเกณฑ์ของอาชญากรรมสมัยใหม่ และต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการตามกฎหมายให้มีประสิทธิภาพสูงสุดในเวลาเดียวกันการกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ก็เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้

